

Povědomí porodních asistentek o Evidence Based Midwifery

The midwives' awareness of Evidence Based Midwifery

Karolína Kutálková, Věra Vránová

Ústav porodní asistence, Fakulta zdravotnických věd, Univerzita Palackého, Olomouc, Česká republika

ABSTRAKT

Východiska: Praxe založená na důkazech je velmi užitečná v každé profesi, v porodní asistenci nevyjímaje. Nedostatečná informovanost o využití praxe založené na důkazech může vést k nekvalitní a neplnohodnotné péči o klientku.

Cíl: Hlavním cílem bylo zjistit informovanost porodních asistentek o Evidence Based Midwifery. Mezi dílčí cíle patřilo zjištění, zda porodní asistentky znají pojem Evidence Based Midwifery a zkratku EBM a zda s Evidence Based Midwifery ve své praxi pracují.

Metody: Byl vytvořen nestandardizovaný dotazník. Celkem obsahoval 15 otázek. V úvodu dotazníku byly respondentky seznámeny se záměrem výzkumu a byl jim předložen informovaný souhlas. Respondentkami byly porodní asistentky z České republiky pracující na gynekologických, porodnických lůžkových a ambulantních pracovištích. Rozdáno bylo celkem 160 dotazníků. Návratnost činila 93,8 %. Celkem se pracovalo se 150 dotazníky. Výzkumné šetření probíhalo v měsících září–listopad roku 2013.

Výsledky: Zkratku EBM uvedlo, že nezná celkem 100 (66,7 %) respondentek. Znalost pojmu Praxe založená na důkazech potvrdilo celkem 46 (30,7 %) respondentek. Zájem o studijní materiál věnující se praxi založené na důkazech v porodní asistenci má 93 (62,0 %) respondentek, zájem o školící kurz o EBMid uvedlo 110 (73,4 %) respondentek.

Závěry: Cíle výzkumného šetření byly splněny. Úroveň informovanosti porodních asistentek o Evidence Based Midwifery jsme stanovili jako nedostatečná (méně než polovina respondentek nezná pojem EBMid). Většina respondentek s Evidence Based Midwifery ve své praxi nepracují. Bylo by vhodné informovat porodní asistentky o využití EBMid v praxi a poté provést další výzkum, díky kterému bychom mohli zhodnotit zlepšení dané situace či nikoliv.

ABSTRACT

Background: Evidence-based practice is very useful in every profession, in midwifery exception. Lack of awareness about the use of evidence-based practice can lead to poor quality and fiduciary care of the client.

Objective: To determine the awareness of Midwives of Evidence Based Midwifery, determine whether midwives are familiar with the concept of Evidence Based Midwifery and acronym EBM and whether they practice Evidence Based Midwifery in their work.

Methods: Respondents were midwives working in the gynecological-obstetric wards and clinics in the Czech Republic selected by purposive sampling, there were 150 respondents. The research was carried out by a non-standardized questionnaire.

Results: 100 respondents don't know EBM: 93 respondents are interested in the study material about EBMid and 110 respondents are interested in a training course.

Conclusions: The objectives of the research were met. The level of Midwives' awareness of Evidence Based Midwifery was detected. Most of the respondents don't use EBMid, but their interest in cooperation is quite large.

KLÍČOVÁ SLOVA

praxe založená na důkazech, praxe založená na důkazech v porodní asistenci, porodní asistentka, výzkum, studijní materiál, školící kurz

KEY WORDS

Evidence-based practice, Evidence-based midwifery, midwife, research, study material, training course

ÚVOD

Evidence Based Practice (dále jen EBP) znamená v překladu praxe založená na důkazech. Implementace EBP do ošetrovatelské profese naráží na mnoho překážek, jako jsou nedostatečné vědomosti o EBP a její strategii, špatné pochopení a negativní pohled na výzkum a EBP, konzervativní přístup k EBP a vyzdvihoávání výsledků „tradiční“ péče, nedostupnost kvalitních odborných časopisů a databází, vysoký počet přidělených pacientů, administrativní a organizační problémy pracoviště, prodleva od zveřejnění výsledků výzkumu a aplikace těchto výsledků do praxe (1).

Autor Greenhalgh (2) uvádí, že mezi nejvýznamnější bariéry implementace EBP v ošetrovatelství a porodní asistenci patří znalosti a dovednosti zdravotnického personálu (všeobecná sestra, porodní asistentka), jak „standardně“ porozumí EBP a jak takové důkazy může co nejlépe využít.

Ošetrovatelský přístup k praxi založené na důkazech je odlišný od standardního biomedicínského modelu. Porodní asistentka poskytuje holistickou péči, pracuje spíše „s klientkou“ než „na klientce“, ve svém klinickém rozhodování musí zvažovat nejen efektivitu ošetrování, ale také výběr intervence, přijatelnost pro klientku, efektivnost nákladů. Musí využívat svých vlastních klinických zkušeností a na jejich základě aplikovat nalezené důkazy ve specifických klinických situacích – u své klientky. K tomu slouží speciálně postavená klinická otázka ve formátu PICOT(S) (3).

První složkou klinické otázky je *P – Patient* (populace pacientů), dále je součástí otázky *I – Intervention* – intervence, oblast zájmu (záměr zvažovaný u daného pacienta, podání určitého léku, chirurgický zákrok a další), záměr pro porovnání *C – Comparison*, kterým může být běžná standardní léčba. Čtvrtou složkou je *O – Outcome* – požadovaný výsledek (zmírnění bolesti, snížení rizika, zvýšení kvality života a další), jehož prostřednictvím bude intervence či oblast zájmu hodnocena. Jako poslední prvek klinické otázky je *T – Time* – časový rámec, pro něhož je otázka sestavena. V současnosti se již objevuje další prvek – *S – Setting* – prostředí (4).

Existuje pět následných kroků, které bývají obvykle považovány za proces praxe založené na důkazu:

- 0 – Kritický postoj k praxi
- 1 – Formulace klinické otázky
- 2 – Systematické vyhledání nejlepšího dostupného důkazu
- 3 – Kritické posouzení důkazu (validita, klinická významnost, použitelnost) – *Introduction* (Úvod), *Methods* (Metody), *Results* (Výsledky), *Discussion* (Diskuze)

- 4 – Aplikace důkazu (výsledků) do klinické praxe
- 5 – Zhodnocení výsledku implementace důkazů (výkonu) (5)

Evidence Based Midwifery (dále EBMid) lze definovat jako praxi založenou na důkazech vztahujících se na porodní asistenci a na pokyny pro porodní asistentky. Mezi nejvýznamnější bariéry implementace EBP v porodní asistenci patří znalosti a dovednosti porodní asistentky – jak porodní asistentka „standardně“ porozumí EBP a jak takové důkazy může co nejlépe využít (6).

Je třeba, aby měla porodní asistentka nejen dostatečné vědomosti o EBP a její strategii, ale aby také správně pochopila a pozitivně přistupovala k výzkumu a EBP, nelpěla na tradiční péči, byla flexibilní a měla přístup k dostatečnému množství kvalitních a odborných časopisů spolu s databázemi.

EBMid je uváděn RCM (the Royal College of Midwifery) výzkumným deníkem, jež podporuje šíření, provádění a hodnocení důkazů porodní asistence na národní i mezinárodní úrovni. Časopis „RCM's research journal“ publikuje dokumenty kvalitativních a kvantitativních výzkumů, filosofických analýz a systematických hodnocení.

Pokyny praxe založené na důkazech pro porodní asistentky vedoucí ke zkvalitnění péče a práce s klientkami byly vytvořeny v květnu v roce 2008. EBMid je podporována nejen RCM, RCGP (the Royal College of General Practitioners), ale také the National Child birth Trust a poradcem pro rozvoj v RCM (7).

V rámci grantové soutěže IGA UP jsme se zaměřili na informovanost porodních asistentek o EBMid a využití praxe založené na důkazech v profesi porodní asistentka.

CÍL PRÁCE

Hlavním cílem projektu bylo zjistit informovanost porodních asistentek o EBMid. Mezi dílčí cíle projektu patřilo zjištění, zda porodní asistentky znají pojem EBMid a zda s EBMid ve své praxi pracují. Zajímalo nás také, zda respondentky mají zájem o studijní materiál a o kurz věnující se praxi založené na důkazech v porodní asistenci.

Byl stanoven výzkumný problém:

Identifikovat míru znalosti porodních asistentek o praxi založené na důkazech spolu se zaměřením na EBMid.

Byly stanoveny výzkumné otázky:

1. Znájí porodní asistentky zkratku EBM a dokážou ji definovat?
2. Znájí porodní asistentky pojem praxe založené na důkazech v porodní asistenci?

3. Mají porodní asistentky zájem o studijní materiál věnující se praxi založené na důkazech v porodní asistenci?
4. Mají porodní asistentky zájem o kurz věnující se praxi založené na důkazech v porodní asistenci?

METODIKA A CHARAKTERISTIKA SOUBORU

Byl vytvořen nestandardizovaný dotazník určený porodním asistentkám, jelikož zaměření výzkumného šetření bylo velmi specifické a doposud nebyl nalezen standardizovaný dotazník splňující cíle výzkumného šetření. Dotazník obsahoval celkem 15 otázek. V úvodu dotazníku byly respondenty seznámeny se záměrem výzkumu a byl jim předložen informovaný souhlas.

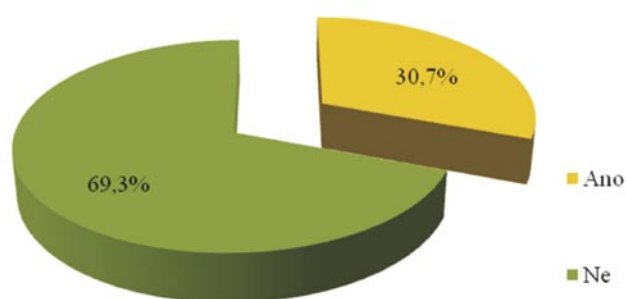
V červenci roku 2013 byla provedena pilotní studie, jejichž cílem bylo ověřit vhodnost navržené metody, která řeší daný výzkumný problém. Následně byla provedena korekce nestandardizovaného dotazníku. Předvýzkum byl proveden u porodních asisterek pracujících na Gynekologicko-porodnickém oddělení Nemocnice Valašské Meziříčí a na Porodnicko-gynekologické klinice Fakultní nemocnice Olomouc v počtu 40 respondentek (20 respondentek v Nemocnici Valašské Meziříčí, 20 respondentek ve Fakultní nemocnici Olomouc).

Výzkumné šetření probíhalo v měsících září až listopad roku 2013. Bylo rozdáno 160 dotazníků. Dotazníky byly rozdány na odděleních spolu se slovním seznámením s dotazníky, následně osobně vysbírány. Proto byla návratnost poměrně vysoká. Očekávali jsme, že budeme pracovat s asi 150 dotazníky, a tak bylo rozdáno 160. Celkem bylo vyloučeno z výzkumu 10 dotazníků, které nesplňovaly kritéria k hodnocení. Návratnost činila 93,8 %. Celkem jsme pracovali se 150 dotazníky. Dotazníky byly rozdány na pracovištích: Gynekologicko-porodnické oddělení Nemocnice Valašské Meziříčí, Porodnicko-gynekologická klinika Fakultní nemocnice Olomouc, Gynekologicko-porodnické oddělení Nemocnice Nový Jičín, Gynekologicko-porodnické oddělení Nemocnice Přerov. Po podání žádosti o dotazníkové šetření všechna pracoviště souhlasila s výzkumným šetřením na základě informovaného souhlasu. Při vyhodnocování jsme užili programu Microsoft Word 2007 a Microsoft Excel 2007. Získaná data byla zapsána do kontingenčních tabulek a následně vygenerovány tabulky a grafy daných měřících hodnot. V rámci pilotní studie byla provedena obsahová a konstruktivní validizace nástroje výzkumu.

Respondentkami byly porodní asistentky pracující na vybraných gynekologicko-porodnických a mbulantních pracovištích. Celkový počet respondentek činil 150.

VÝSLEDKY

Celkem 50 (33,3 %) respondentek uvedlo, že ví, co znamená zkratka EBM. Z nich pouze 19 (12,7 %) uvedlo její správné znění. Zbylé respondenty buď neuvedly znění zkratky, nebo napsaly mylné. Velice často jím bylo EBM – praxe založená na důkazech v medicíně, což v samotné podstatě špatně není. Neznalost zkratky EBM uvedlo 100 (66,7 %) respondentek. Znalost pojmu Praxe založená na důkazech v porodní asistenci nám potvrdilo 46 (30,7 %) respondentek. Pro 104 (69,3 %) respondentek je tento pojem neznámý (Graf 1).

Graf 1 Znalost pojmu Praxe založená na důkazech v porodní asistenci

V našem výzkumném šetření jsme se zaměřili na zájem respondentek o studijní materiál věnující se praxi založené na důkazech v porodní asistenci. Zajímalo nás, zda jim byl již v minulosti podobný studijní materiál nabídnut. Celkem 4 (2,7 %) respondenty měly k dispozici kvalitní studijní materiál, pro 3 (2,0 %) byl studijní materiál, který jim byl v minulosti nabídnut, nedostačující a 143 (95,3 %) respondentkám nebyl studijní materiál o EBM doposud nabídnut (Tabulka 1).

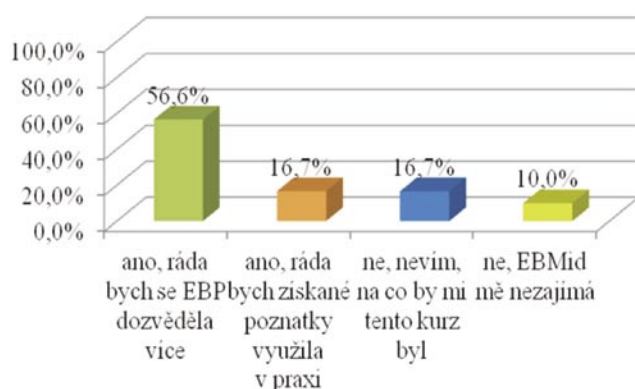
Tabulka 1 Dosud nabídnutý studijní materiál o Evidence Based Midwifery

Odpověď	relativní četnost	absolutní četnost
ano, měla jsem/mám k dispozici kvalitní studijní materiál	4	2,7 %
ano, ale studijní materiál není pro mě dostačující	3	2,0 %
ne, nemám a nebyl mi poskytnut žádný studijní materiál o praxi založené na důkazech v porodní asistenci	143	95,3 %

Zájem o nový studijní materiál věnující se praxi založené na důkazech v porodní asistenci by mělo 93 (62,0 %) respondentek, 13 (9,0 %) respondentek uvedlo, že je toto téma nezajímá a 44 (29,0 %) respondentek by nevědělo, k čemu by jim tento materiál byl.

V našem výzkumném šetření jsme se věnovali kurzu EBMid, který nabízíme porodním asistentkám. Doposud 2 (1,3 %) respondentky absolvovaly podobný kurz, 2 (1,3 %) by neměly o tento kurz zájem. Celkem 146 (97,4 %) respondentkám nebyl nabídnut kurz věnující se praxi založené na důkazech v porodní asistenci.

Zajímalo nás, zda by nyní respondentky měly o školicí kurz zájem. Více informací o EBP by se rádo dozvědělo 85 (56,6 %) respondentek, 25 (16,7 %) respondentek by poznatky z kurzu jistě využilo v praxi. Účel kurzu nenalezlo 25 (16,6 %) respondentek a celkem 15 (10,0 %) respondentek nemá zájem o praxi založenou na důkazech v porodní asistenci (Graf 2).

Graf 2 Zájem o školicí kurz věnující se praxi založené na důkazech v porodní asistenci (EBMid)

DISKUZE

V našem výzkumném šetření jsme se věnovali znalosti pojmu praxe založené na důkazech v porodní asistenci. Celkem 30,7 % respondentek nám uvedlo, že tento pojem zná, pro 69,3 % respondentek byl tento pojem neznámý.

Získané poznatky jsme srovnali s výzkumným šetřením Hrstkové, Tóthové (8). Výzkumné šetření Hrstkové, Tóthové (8) bylo určeno všeobecným sestrám v Jihočeském a Středočeském kraji a věnovalo se znalosti pojmu praxe založené na důkazech. Z celkového počtu 121 dotazovaných (100,0 %) se 43,0 % respondentek s pojmem „Evidence Based Practice“ již setkala, stejné procento 43,0 % se s tímto pojmem dosud nesetkalo a 14,0 % dotazovaných všeobecných sester uvedlo, že neví, zda se s pojmem setkala. Porovnáme-li to s našimi výsledky, zjistíme,

že dotazované všeobecné sestry jsou na tom se znalostí pojmu EBP lépe, než naše oslovené porodní asistentky. Přesto je třeba dodat, že výzkum Hrstkové, Tóthové (8) se vztahoval pouze na všeobecné sestry s bakalářským vzděláním, kdežto našeho výzkumného šetření se zúčastnily porodní asistentky různého vzdělání, kde celkem 50,6 % porodních asistentek absolvovalo bakalářské studium.

V roce 2010 bylo provedeno výzkumné šetření, které se taktéž věnovalo praxi založenou na důkazech v porodní asistenci. Tehdy celkem 32,5 % respondentek porodních asistentek znalo pojem evidence based midwifery.

Zájem o nový studijní materiál věnující se praxi založené na důkazech v porodní asistenci by mělo 62,0 % respondentek, 9,0 % respondentek uvedlo, že je toto téma nezajímá a 29,0 % respondentek by nevědělo, k čemu by jim tento materiál byl.

Z výzkumu Hrstkové, Tóthové (8) vyplynulo, že 33,1 % respondentek – všeobecných sester se o výzkumy a nové informace v ošetrovatelství zajímá, 15,7 % respondentek nemá zájem o nové informace o EBP a 51,2 % respondentek se o nové informace z oblasti praxe založené na důkazech zajímá jen částečně.

Celkem 33,3 % respondentek uvedlo, že ví, co znamená zkratka EBM, z nich pouze 12,7 % uvedlo její správné znění. Zbylé respondentky buď neuvedly znění zkratky, nebo napsaly mylné. Velice často jím bylo EBM – praxe založená na důkazech v medicíně, což v samotné podstatě špatně není. Neznalost zkratky EBM uvedlo 66,7 % respondentek. Zde se nabízí předložit návrh na změnu zkratky pro evidence based midwifery z EBM na EBMid. V současnosti se totiž začínají používat již obě varianty zkratky.

Výsledky výzkumného šetření jsme srovnali s výsledky výzkumného šetření autorů Ježové, Pokorné (9). Oslovenými respondentkami výzkumného šetření Ježové, Pokorné (9) byly všeobecné sestry na 11 klinikách Fakultní nemocnice Brno Bohunice, v celkovém počtu 189 (100,0 %). Celkem 56,6 % respondentek zvolilo odpověď, která byla považována za správnou – EBN je ošetrovatelská péče založená na důkazech. Celkem 43,4 % respondentek odpovědělo nesprávně – 26,5 % jich uvedlo, že EBN je ošetrovatelská péče založená na dovednostech, 9,5 % označilo odpověď, že EBN je péče založená na komunikaci a 7,4 % zvolilo – EBN je ošetrovatelská péče založená pouze na medicínském výzkumu. Porovnáme-li výsledky obou výzkumných šetření, zjistíme, že respondentky – všeobecné sestry byly na tom se znalostí EBN lépe. Je třeba ale dodat, že v dotazníku měly k dispozici volbu správné možnosti, kdežto respondentky – porodní asistentky musely

EBM přímo definovat a volbu správné možnosti neměly k dispozici. A proto výsledky pro srovnání můžeme považovat za nepřesné.

Školící kurz o praxi založené na důkazech v porodní asistenci nebyl nalezen. Většinou se toto téma vyučuje v rámci bakalářských a magisterských studijních programech na vysokých školách. Jelikož účast na kurzu uvedly 2 respondentky, domníváme se, že se jednalo právě o předmět či téma v rámci studia. Zájem o kurz je poměrně velký. Nezáměr 10,0 % respondentek může být z důvodu nedostatečné informovanosti o využití EBMid v profesi.

Školící kurz o EBMid byl realizován u porodních asistentek Gynekologicko-porodnického oddělení Nemocnice Valašské Meziříčí. Odezva ze stran posluchačů byla pozitivní. Při přednášce měly porodní asistentky k dispozici pracovní listy a brožuru věnující se praxi založené na důkazech se zaměřením na praxi založenou na důkazech v porodní asistenci.

ZÁVĚR

Cíle výzkumného šetření byly splněny. Úroveň informovanosti porodních asistentek o Evidence Based Midwifery jsme stanovili jakou nedostatečnou. Zkratku EBM definovaly respondentky buďto jako Evidence Based Medicine (Praxe založená na důkazech v medicíně), nebo Evidence Based Midwifery (Praxe založená na důkazech v porodní asistenci). V diskuzi byla provedena komparace s vybranými výzkumnými šetřeními, které absolvovaly všeobecné sestry, jelikož doposud žádné výzkumné šetření s respondentkami – porodními asistentkami nebylo relevantní ke komparaci. Proto byl uveden i výzkum, který byl proveden u porodních asistentek v roce 2010. Zjistili jsme, že respondentky všeobecné sestry byly se znalostí praxe založené na důkazech na tom lépe, než oslovené porodní asistentky. Důvodem může být stáří obou oborů – praxe založená na důkazech v porodní asistenci je mladý obor a s porovnáním s praxí založenou na důkazech v ošetrovatelství nemá tolik materiálů a zdrojů, ze kterých pomohou porodní asistentky čerpat.

Evidence Based Midwifery je poměrně mladý obor, pokyny pro porodní asistentky vedoucí ke zkvalitnění péče a práce s klientkami byly vytvořeny v květnu v roce 2008 (7).

Většina respondentek s Evidence Based Midwifery ve své praxi nepracují, ale jejich zájem o spolupráci je poměrně velký. Bylo by vhodné informovat porodní asistentky o využití EBMid v praxi a poté provést další výzkum, díky kterému bychom mohli

zhodnotit zlepšení dané situace či nikoliv. Přínos do praxe je velmi důležitý, jelikož spolupráce s EBMid vede nejen k odbornější a profesionálnější péči, ale také k individuálnímu přístupu ke klientce a jistotě ve zvolené péči, postupu, jež je výzkumně podložen.

V současné době nabízíme školící kurz věnující se EBMid. Školící kurz je k dispozici gynekologicko-porodnickým oddělením a klinikám České republiky, pokud o něj dané pracoviště má zájem. Byl vydán studijní materiál poskytující základní informace o EBMid a její využití v profesi porodní asistence. Ten je nabízen v rámci kurzu jako studijní materiál.

REFERENČNÍ SEZNAM

1. Walsh D. Evidence-based care for normal labour and birth. 1st ed. New York: Routledge; 2007.
2. Greenhalgh T. Jak pracovat s vědeckou publikací: základy medicíny založené na důkazu. 2003. 1st ed. Praha: Grada; 2003.
3. Jarošová D. EBP v ošetrovatelství. [cited 2014 Jan 7]. [about 1 p.]. Available from: <http://mefanet.upol.cz/clanky.php?aid=27>
4. Boswell C, Cannon S. Introduction to nursing research: Incorporating. Texas: Jones & Bartlett Learning; 2011.
5. Chiappelli F, et al. Evidence-based Practice: Toward optimizing clinical outcomes. Los Angeles: Springer; 2010.
6. Spiby H, Munro J. Evidence Based Midwifery: Applications in context. USA: A John Wiley & Sons, Ltd., Publication; 2009.
7. All about Evidence Based Midwifery. [cited 2014 Jan 7]. [about 1p.]. Available from: <http://www.rcm.ofg.uk/ebm/about-ebm>
8. Hrstková P, Tóthová V. Místo výzkumu a Evidence Based Practice v ošetrovatelství. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta; 2011.
9. Ježová M., Pokorná A. Role Evidence Based Nursing v geriatrickém ošetrovatelství. Brno: Masarykova univerzita, Lékařská fakulta; 2011.

KONTAKT NA HLAVNÍHO AUTORA

Mgr. et Mgr. Karolína Kutálková
Ústav porodní asistence, Fakulta zdravotnických věd,
Univerzita Palackého v Olomouci
Třída Svobody 8
CZ-771 11 OLOMOUC
karolina.kutalkova01@upol.cz